

Методичні рекомендації щодо формування предметно-практичної компетенції дітей дошкільного віку

Корж Т.М.,

методист навчально-методичного

кабінету дошкільної освіти КОППОК

Дошкільна освіта як перша самоцінна ланка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності.

Відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу визначено зміст Державного стандарту дошкільної освіти, який передбачає сформованість мінімально достатнього та необхідного рівня освітніх компетенцій дитини перших 6 (7) років життя. Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності і вимагає практичного засвоєння нею системи елементарних знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Особливу роль у соціально-особистісному розвитку дитини займає предметно-практична компетенція, яка, як результат роботи освітньої лінії «Дитина у світі культури», передбачає «...обізнаність з працею дорослих, вияв інтересу і поваги до професій, здатність брати участь у спільній праці з дорослими, дітьми; творчий вияв себе у самостійній предметно-практичній діяльності...» [2, С. 7].

Важливою умовою формування предметно-практичної компетенції є залучення дітей до трудової діяльності. Трудова діяльність – широке поняття, що узагальнює різні види праці, які складаються з ряду трудових процесів. Оволодіння предметно-практичною діяльністю – це перш за все опанування трудовим процесом, його компонентами в єдності, зв'язках. Трудовий процес – своєрідна одиниця трудової діяльності, в структурі якого виразно представлені

всі компоненти трудової діяльності: мета праці, матеріал і трудове обладнання (інструменти); набір трудових дій людини з перетворення матеріалів за допомогою інструментів; досягнутий результат праці, що задовольняє потреби людини як реалізація мети; мотиви праці. Саме тому в процесі формування предметно-практичної компетенції дітей важливим є навчити їх визначати мету праці, досягати бажаного результату, володіти трудовими вміннями і навичками, планувати трудовий процес. Вихователю дошкільного навчального закладу необхідно знати особливості їх розвитку у дітей.

Передумовою для виникнення **мети праці** є цілеспрямовані дії, що з'являються в предметній діяльності дитини ще в ранньому віці. У молодшому дошкільному віці дитина починає пов'язувати свої дії з результатом, що сприяє появі цілеспрямованих результативних дій. Однак цільова установка праці на перших порах нестійка. Розвиток її йде від прийняття мети праці, запропонованої дорослим, до самостійної постановки мети; від близьких цілей (наприклад, полити рослини) – до віддалених у часі (наприклад, виростити квітник і т. і.). Умовами виникнення і розвитку мети праці є її доступність розумінню дитини (навіщо це треба зробити, який отримати результат), наочна представленість передбачуваного результату у вигляді малюнка, конструкції, близькість результату в часі, посиленість його досягнення. Якщо мета більш віддалена в часі, то необхідно виділити проміжні завдання: посадити насіння, поливати, щоб з'явилися сходи, потім бутони, і т. п. Здатність приймати, а потім і самостійно ставити мету праці краще розвивається в тому випадку, якщо дитина отримує значимий для неї чи для близьких результат, який можна використовувати в грі або для задоволення інших потреб.

Головним компонентом трудової діяльності є **результат**. Суспільна спрямованість результату праці, яка усвідомлюється вже до середнього дошкільного віку, дозволяє формувати розуміння необхідності праці для інших, виховує повагу до результату праці та людей, які працюють. Результат виступає як матеріалізована мета праці, наочна міра витрати трудових зусиль.

Усвідомлення результату праці відбувається у дітей в 3 роки за умови навчального впливу дорослого. Цьому сприяють:

а) встановлення вихователем зв'язку результату з метою і діяльністю, значущою для дітей. У цьому випадку результат очікується дітьми, а його отримання усвідомлюється як завершення праці, як його найголовніший компонент. Наприклад, необхідність в ході гри нагодувати ведмедика визначає мету – зробити для ведмедика чашку. Зроблена чашка – очікуваний результат праці, який дозволяє зв'язати його з метою і усвідомити цей результат як досягнуту мету;

б) використання результату праці в діяльності дітей, що дозволяє побачити і зрозуміти практичну необхідність результату, його значущість для всіх дітей, прагнення отримати його у власній трудовій діяльності: випрати плаття для ляльки і нарядити її до свята; зробити ліхтарики і прикрасити ними ялинку для ляльок; накрити стіл до сніданку, щоб усім дітям було зручно і приємно, і т. п.

Необхідність досягти певного результату спонукає дитину до **оволодіння трудовими вміннями**, що є важливим компонентом трудового процесу і чинником становлення предметно-практичної компетенції дошкільника. Дитина ніколи не досягне результату праці, яким привабливим він не був, якщо вона не володіє трудовими діями. Саме оволодіння трудовими вміннями і навичками робить процес праці доступним, посильним і радісним. А рівень засвоєння дітьми трудових умінь і навичок впливає на формування такої особистісної якості, як самостійність, яка виявляється і в більшій незалежності від дорослих, і в прагненні допомогти молодшим, одноліткам, що, в свою чергу, забезпечує дитині нове положення в дитячому колективі, змінює його соціальні зв'язки.

Однак оволодіння окремими прийомами, окремими трудовими діями ще не забезпечує швидкого досягнення результату. Будь-який трудовий процес включає ряд послідовних трудових дій, використання різноманітних матеріалів, інструментів у певній послідовності. Звідси важливо, щоб дитина засвоїла весь

набір трудових дій з матеріалом та інструментами, що становить той чи інший процес праці. Послідовне його здійснення вимагає вміння планувати трудову діяльність.

Становлення вміння **планувати трудовий процес** (визначити мету, відповідно до неї підібрати матеріал, підібрати і організувати обладнання, визначити порядок трудових дій і т. д.) залежить від того, наскільки чіткі і диференційовані в дітей знання про структуру конкретного трудового процесу і організації його дорослим. Наявність таких знань дозволяє дитині уявити хід трудового процесу, планувати його послідовність, і навпаки, відсутність їх веде до того, що дитина не справляється з попереднім плануванням праці, не досягає результату.

На початку попереднє планування трудової діяльності дітей здійснюється повністю вихователем: він пояснює мету праці, відбирає необхідні матеріали та інструменти, розташовує їх біля кожної дитини в певному порядку, показує або нагадує послідовність трудових дій. Оволодіваючи трудовими діями та процесом праці в цілому, діти поступово переходять до самостійного елементарного планування, яке проходить ряд етапів.

Спочатку діти, з'ясувавши мету праці, відразу прагнуть її виконати, не плануючи заздалегідь свою діяльність, послідовність її, не готують необхідні матеріали та трудове обладнання, тому діяльність їх хаотична, неекономна по витраті сил і часу. Не вміючи організувати свою працю, діти часто втрачають мету, не досягають результату. У цих випадках завдання вихователя полягає в тому, щоб організувати планування діяльності у відповідності з метою праці: відібрати необхідні матеріали, уявити послідовність операцій, а якщо праця колективна, домовитися про взаємодію. Потім формується вміння самостійно планувати і організувати працю: перш ніж приступити до роботи, дитина відбирає матеріали, інструменти, готує робоче місце і вирішує, що і в якій послідовності буде робити. Найбільш складним є планування дітьми (6-7 років) колективної роботи: розподіл трудових дій або обов'язків у підгрупі.

Оволодіння плануванням сприяє значному поліпшенню якості результату праці дитини.

Участь у праці, досягнення результату і його використання змінюють ставлення дітей до праці, мотиви праці, тобто те, заради чого дитина трудиться. Результативність праці вже у дітей дошкільного віку залежить від того, які мотиви, сформульовані дорослими, спрямовують їх діяльність. Суспільні мотиви праці, як найбільш цінні, виникають вже в дошкільному віці. Однак провідними вони стають не відразу. Для молодших дошкільнят характерним є інтерес до зовнішньої сторони діяльності: до трудових дій, до знарядь праці, потім до результату. Суспільні мотиви трудової діяльності складаються під впливом наступних умов:

- знань про результати праці, їх суспільну значущість і необхідність людям, а потім знань про суспільну значимість праці в житті людей;
- суспільного використання в дошкільному навчальному закладі і сім'ї (наприклад, в колективній грі) результатів праці, досягнутих дітьми;
- організації практичної діяльності дітей, спрямованої на надання допомоги дорослим, одноліткам, молодшим дітям;
- оцінки результатів праці дорослим, значимості їх для інших людей (виготовлення для малюків іграшок-саморобок або ремонт книг і т. п.).

Діти вже молодшого та середнього дошкільного віку, починаючи керуватися суспільними мотивами, намагаються виразити їх у мовленні, пояснюючи свої трудові наміри бажанням зробити потрібне для інших: «Допомогти няні змінити рушники, щоб дітям було приємно руки витирати» і т. п. Але для дітей цього віку сильним поштовхом до праці є і ставлення дорослого до тих чи інших вчинків. Дошкільники часто пояснюють своє прагнення трудитися тим, що їм: «наказали» дорослі, бажанням отримати похвалу, схвалення вихователя або батьків. Старші діти все частіше пояснюють свої наміри трудитися бажанням зробити щось потрібне для інших. Поступово під керівництвом дорослих значущі суспільні мотиви являються внутрішньою мотивацією самої дитини.

Таким чином, оволодіння трудовими процесами, їх компонентами в єдності є початком становлення трудової діяльності дітей і важливою умовою формування предметно-практичної компетенції.

Трудові процеси поступово складаються у такі види праці як самообслуговування, господарсько-побутова, праця у природі, ручна (художня) праця. Залучаючи дітей до трудової діяльності, педагоги використовують різноманітні форми організації праці: доручення, чергування та колективна праця, враховуючи рекомендації з трудового виховання до освітньої лінії Базового компонента дошкільної освіти «Дитина у світі культури» [5, С. 22-27].

Література

1. Закон України «Про дошкільну освіту» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 144. – С. 1-9.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С.4-19.
3. Долинна О., Низковська О. Праця як засіб формування предметно-практичної компетенції дітей. Рекомендації з трудового виховання до освітньої лінії «Дитина у світі культури» // Дошкільне виховання. – 2012. – №9. – С. 22-27.
4. Долинна О. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі / Ольга Долинна // Дошкільне виховання. – 2010. – № 10. – С. 7-15.
5. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наукові керівники : Проскура О. В., Кочина Л. П., Кузьменко В. У., Кудикіна Н. В. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 328 с.
6. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / керівник проекту : Жебровський Б. М. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 96 с.
7. Українське дошкілля. Програма для дошкільних закладів / укл. О. І. Білан. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 229 с.